

nem szállok vitába, nem állítok, nem bizonyítok; következetes nem vagyok, okokat nem hozok föl: én csak sóhajtok, sírok, ujjongok, lelkesedem: Isten.

A vallás megadja az én életem célját; a tudomány hozzásegít az eléréséhez; a művészet alkalmat ad, hogy benne gyönyörrel elmerüljek. Az én imigyen teljessé váló életemben várom Istent, hogy kinyilatkoztassa magát.

BENCZÉDI FERENC

CSALÁDVÉDELEM

A megváltozott gazdasági és társadalmi rend maga utána vonta a családi élet átformálódását. Már a háború utáni években megindul ez az átalakulás nemcsak a városokban, de falvakon is. A család, mely egykor fontos tényezője volt a személyiség kialakulásának, a megváltozott körülmények folytán már csak rövid időre, a pihenésre és erőgyűjtésre vagy ünnepnapokon fogja össze szétszóródott tagjait. Az anyagilag független családtag érzelmi és szellemi síkon is távolodóban van. Ez megmutatkozik nem egyszer az erkölcsi élet egyik nagy veszedelmében, a durvaságban, a szellemi szennyeződésben, a hatalmaskodásban, a leki-csinylésben. Ugyanakkor a családi életben súrlódások, feszültségek keletkeznek, melyek nehezítik a mindennapi együttélést. A hagyományos értékrend átalakult, az emberi közösség összetartozásának tudata pedig gyengül. Mindez egyfelől a védtelenség érzését, másfelől a felelősség nélküli élet felfogását alakítja ki az emberben, mely válságba sodorja a családot is. A válság oka sokrétű: anyagi, erkölcsi, szellemi, s ezek együtthatója az elidegelés szülők és gyermekek, ember és ember között.

A család válsága kihatással van az egyén vallásos életére, erkölcsére, egész élet magatartására. Az Unitárius Egyház a lelkész hivatalos teendői közé sorolja a család védelmét: a viszálykodó házastársak kibékítését, a házasság könnyelmű felbontásának megakadályozását, a családok, betegek meglátogatását; a lelkész igyekezzék híveinek bizalmát, szeretetét és tiszteletét megnyerni; vegyen részt azok örömeiben és fájdalmában, legyen a szerencsétlenek vigasztalója, a tanácstalanok tanácsadója, az egész gyülekezetnek barátja, atyja.* A lelkész szolgálatának jelentősége fokozódik, ha lelkiismeretesen, felelőségérzettel akar eleget tenni e sokrétű, a család épségét veszélyeztető hatások leküzdésében. Feladata

* Az Unitárius Egyház Szervezeti Szabályzata. Cluj 1949. 13, 14, 16:

nem lehet más, mint az, hogy vigyázzon az emberre, őrizze őt hittel, hűséggel, szeretettel, elismerést nem várva szolgálatáért.

Ahhoz, hogy a lelkész eredményes munkát végezhesen, fontos a munkamező és az ember ismerete — ahol dolgozik és akiért szolgálatát végzi. És nem utolsó sorban ismernie kell a bajok kiváltó okait. Keresnie kell fáradhatatlanul a jó szó és megértés minden elzárkozást feloldó, bizalmatlanságot eloszlató erejével a családhoz vezető utakat. Falvakon könnyebb a helyzet, de a nagyvárosok százezres tömegében nagyon nehéz szolgálatát a családvédelem terén betölteni. Éppen ezért keresnie kell a hatékony módszereket és lehetőségeket, mellyel munkáját eredményesen végezheti.

A családvédelem munkáját megnehezíti, hogy nem állanak rendelkezésünkre látványos eszközök, csak az élő szó, a személyes találkozás, a közvetlen kapcsolatteremtés. De ez egyben előnyünk is, ha jól használjuk fel, hiszen mint a mindennapi kenyérre, úgy vágyik a jó szóra, a megértő szeretetre a ma embere. De ahhoz, hogy megnyíljon a lélek, kell valaki, aki közel jön hozzánk, felnyitja a zárat s mi megnyílhatunk előtte. Ehhez megértő szívre és együttérző lélekre van szükség. Ebben van a lelkész családvédelmi szolgálatának a nehézsége, de egyben sikerének és eredményességének titka is.

A család válságának anyagi, idegi és érzelmi meghatározói mellett sok esetben a gondozatlan lélek, a gondozatlan érzelmi és értelmi állapot az oka. Mert „az életet végső elemzésében az irányítja, aki az emberek gondolatait és képzeletét alakítja“. Ebből következik, hogy a lelkész szolgálata nem merülhet ki a prédikációban, szertartások és adminisztráció végzésében, ezeknél meghatározóbb a családra és a gyülekezeti életre vonatkozóan a közvetlen kapcsolat, a személyes ráhatás általi gondolat- és tudatformálás. A jézusi eszmék sem hódították volna meg a világot, ha néhány tanítvány szívébe zárva, hűséggel őrizi azokat, és nem lépnek ki a tettek mezejére, az apostolság útjára.

A családvédelem nemcsak híveinek öntudatosítása, lelki egyensúlyban tartása szempontjából szükséges, de a család erősítése és megtartása szempontjából is. Mert a családi élet virágzásának egyik feltétele az egymás iránti szeretet és megbecsülés lelki melegének a védelme is.

Hisszük, hogy a család védelme igaz ügy, Isten akarata. A családi élet veszedelmeinek, bomlasztó erőinek megismerése, feltárása és azok kiküszöbölése legfőbb feladata a rendszeresen végzett családgondozásnak. Bebizonyosodott nem egyszer, hogy tagadni, valamire „nemet“ mondani mindig könnyebb, mint hitből fakadóan jót cselekedni, „igen“-nel válaszolni. A „nem“-hez csak passzív, télen magatartás kell, az „igen“-hez ezzel szemben akarat, munka, kitartás. Ennek a jóra indító léleknek felemelő, megnyugtató erejét kell erősítenünk a családban. Az alvó hitet ébreszteni, a meglévőt erősíteni kell, mert a hit megtartó erő a család életében. Az együvé tartozás, az egymás mellett békességben, megértésben való élés melegágya.

Sok kísértésnek van kitéve a család. Gyakran időszerűvé válik az apostol megállapítása, hogy „az igazságtól elfordítják az ő fülüket, de a mesékhez oda fordulnak“ (2Tim 4,4). A kísértések sokakat megtévesztenek. A valóságos helyzetismeret hiánya sokszor hozzájárul a „mesék“

elfogadásához. A másik ok a vallási ismeret hiánya. A gyülekezeti tagok nagy részének bibliai ismerete, vallásos öntudata elégtelen, és a vakbuzgó hívők önkényes bibliai szövegidézésével szemben alulmaradnak.

A családvédelem megkívánja, hogy a lelkész a mai lelki igények hangján beszéljen. A konzervatív magatartás, hangvétel ma már idejét múlt. A kereső lelkületű embereket többé nem elégíti ki a hagyományos vallásosság módszere és gyakorlata, megnyilatkozásuknak, vallásos érzésüknek helyet és hangot követelnek. A „felszínes vállalkozású“ hívek számára a minden mindegy elve érvényesül; ha a közösségből nem szakadnak ki, akkor a szokás és a hagyomány megtarthatja őket, de ha eltávoznak a családból és a gyülekezetből, akkor gyökértelessé válnak. A harmadik csoportba tartoznak a „negatív érzületűek“, a született ellentmondók, akik a vallásra nem sokat adnak. E három csoportba sorolhatjuk általában a gyülekezet tagjait, s e három típus egy családban, annak keretein belül egyszerre, együtt is megtalálható generációk és lelkületek szerint. Mindenik típushoz más és más formában, más hullámhosszon kell közeledni és keresni a kapcsolatteremtés módját és hangját.

A kapcsolatteremtés sok előítéletet eloszlat, sok ellentétet lecsiszol, sok idegenkedést megszüntet. A dialógusok korát éljük, nem szabad ezt sem figyelmen kívül hagynunk, mert a találkozások, beszélgetések útja vezet egymás jobb megismeréséhez, s a lelki egység keresése oszlatja el a közömbösséget, az elidegenülést, s hozzá közelebb a családban és az egyházban az egymástól eltávolodókat.

A család gondozás gyakorlati tennivalói közül kettőt emelünk ki: a találkozási alkalmak teremtése és a lelki igények kielégítése.

Az ima- és hitelesítő hét istentiszteletei arról tanúskodnak, hogy a különböző lelki beállítottságú, gondolkodású és hitfelfogású emberek jól érzik maukat együtt és közel tudnak kerülni egymáshoz. Ezek a lelket nyugtató, hitet erősítő alkalmak a belmisszió fontosságára, a családok életére kisugárzó áldásaira utalnak. Nagy mulasztást kell pótolnunk a missziós lelkület felébresztésével. Mert családgondozást csak vallásos lelkülettel és példamutató étellel, a lélek megtartó és megelevenítő hitével s az értelem világosságával lehet eredményesen végezni; ha ezek hiányoznak, akkor a lelkészi szolgálat értéke csak „zengő érc vagy pengő cimbalom“. A személyes jó példát semmi sem pótolhatja. Amennyiben munkánkat teljes lelki és szellemi erőbedobással végezzük, ezzel társadalmi kötelességet is teljesítünk. Hiszen a családok erősítése, védelme nemcsak a hitnek, de a társadalomnak és a kultúrának a védelme is. Mikor a családot védjük, ezzel nemcsak egyházunkat szolgáljuk, de a társadalmi élet alapját is erősítjük.

A családvédelemben hajtóerő a teljesség igénye. Vannak pontosan adminisztráló, jó szervező, szószéki szolgálataikat igényesen végző lelkészek; ezek azonban csak egy-egy részét képezik a lelkész munkájának. A teljességhez tartozik a lelki közelségbe jutás a gyülekezeti tagokhoz. Ebből önként következik, hogy nyomon kell követnünk a szüntelen mozgásban levő híveinket. Tudnunk kell róluk, bajaikról és örömeikről, családi életük kiemelkedő, boldog vagy szomorú eseményeiről. Figyelemmel kell kísérenünk az új tagok érkezését, de az eltávozókat is. A családból való kilépéskor, az új otthon alapításakor és az egyházköz-

ségből való eltávozáskor különösen fontos ez a nyomomonkövetés, hogy átsegítsük őket a lelki zökkenőkön és válságokon. Ha ezek nem történnek meg idejében, akkor az egyházközségekből való eltávozás egyúttal az egyháztól való eltávolódást is eredményezheti.

Az egyházközségekben tevékenykedő bibliakörök, énekkarok, temetkezési társulatok egészséges összefogó erőt jelentenek a családok lelki és anyagi összekapcsolásának; megsegítésének melegágyai, a lelkeszi szolgálat értékmérői.

A családvédelem sokrétű, szerteágazó szolgálatát a lelkész nem tudja egyedül végezni. Munkamegosztásra, munkatársakra, segítségre van szüksége. Értelmes és buzgó gyülekezeti tagok bekapcsolása ebbe a munkába nemcsak szükséges, de jó hatású is. A hagyományos gyülekezetet a munka és a felelősség megosztása által válik cselekvő, élő közösséggé. A lelkész legyen szellemi és lelki irányítója gyülekezetének, de adjon lehetőséget az arra hivatottaknak a megnyilatkozásra, a közösségi életben való aktív részvételre is. Ez az a terület és munka, amely gyümölcsöző gondokat és feladatokat jelent, amelyet vállalni és végezni nemcsak kötelesség, de hivatás is.

A családvédelemhez tartozik a gondolati vagy értelmi ráhatás. Mert amit értelmünk elfogad, amit értelmünkkel megszeretünk és vonzódunk hozzá, azt védjük, arra jobban vigyázunk. Értelmileg világos, érzelmileg gazdag hiveink, családban és más közösségekben egyaránt, szilárd alapot jelentenek, melyre építeni lehet.

A családi élet és szellemi légköre kihatással van a gyülekezet életére is. Szabad és tiszta légkörre, szellemi levegőre van szükség ahhoz, hogy az egyén ne elkíváncozzék onnan, hanem jól érezze magát, ragaszkodjék hozzá, legyen az család vagy vallási közösség.

Minden találkozás, alkalmi beszélgetés központjában a család és a közösség feladatai is kell, hogy szerepeljenek. Tudatosítani kell azt, hogy az épülés és gyógyulás folyamatának mindig belülről kell elindulnia, s ebben a munkában mindnyájunknak ki kell vennünk részünket. Le kell győznünk a bennünk és környezetünkben kialakuló élet- és világtagadó felfogást, a minden hiábavalóság sötét gondolatát, amely kezd teret hódítani a családok körében, különösen fiatal tagjai gondolkozásában. Hogy ez sikerüljön, ahhoz erős hitre, szeretetre és céltudatos munkára van szükség, mely nem enged elcsüggedni, hanem szüntelenül azt súgja lelkünk mélyén: „minden lehetséges a hívőnek“. „Mert amiképpen holt a test lélek nélkül, aképpen holt a hit is cselekedetek nélkül“ (Jak 2,26). „A tudás erkölcsi értékek nélkül haszontalan“, alapítja meg Szentgyörgyi Albert. „Minden folyamat kettősen értelmezhető: egyszer a látható világban, mint időben lejátszódó folyamat, másodszer, mint idő nélküli aktus, mely Istentől rendeltetett el a láthatatlan világban“ (Rohrbach).

A felvilágosultságot sokan úgy értelmezik, hogy semmi külső jélet nem kell adni annak, hogy vallásos, Istenben bízó emberek vagyunk. Olvadjunk bele észrevétlenül e világba, anélkül, hogy valaki is tudná, észrevenné hovatarozandóságunkat. Amennyire visszatetsző a vallási rajongók vakbuzgalma, éppen olyan hiba hitünk, valláserkölcsei felfogásunk elhallgatása. Belső világunk megvallásának egyik formája az

imádkozás. Ahhoz azonban, hogy imádkozni tanítsunk, hogy a gyülekezeti tagokban fel tudjuk fakasztani a hit, a vigasztalás, az öröm és a hálaadás lelki forrásait, ahhoz elsősorban nekünk kell megtanulnunk imádkozni. Az imádkozásra minden léleknek szüksége van, s különösen fontos ennek gyakorlása a családban. Amennyiben érzés- és gondolatvilágunk kifejezéséhez, az emberekkel való kapcsolatteremtéshez nélkülözhetetlen eszköz a beszéd, éppen így a vallásos érzület és gondolatvilág közös nyelve az imádkozás. És amint a nyelvet egymásnak adják a nemzedékek, úgy az imádkozás tudását is át kell adnunk az utánunk jövőeknek.

A gyermekért, testi-lelki fejlődéséért, és annak jövőjéért elsősorban a család, a szülők a felelősek. A család az imádság otthona, s egyben teremtője és megtartója is. Ezt érzik azok a szülők, akik az első imádságra megtanítják gyermekeiket. Az imádság hitből fakad, tehát aki imádkozni tanít, az hinni tanít, lelket gazdagít, véd és erősít; az imádkozás élet és éltet. Az ima a családvédelemnél is erőforrás, a lelki betegségek gyógyítója, egymás ellen feszülő erők lefékezője, a lélek gőrcseinek feloldója.

Az imádkozás mellett az ének is erőssége a családnak. Benne fény, melegség és vigasz van, mintegy szerves része, kiegészítője az imádságnak; az érzelmi, szellemi tisztaság árasztója és őrizője. Egyik egyházi írónk „szárnyas imának“ nevezi az éneket. Az ima és az ének a családi közösség összetartó, összefogó kapcsa. Ahhoz, hogy egy gyülekezetben az énekkultúra fennmaradjon, első követelmény az ének megszerettetése a családban. Ahol a családok énekelni tudnak és szeretnek, ott a közösséghez való kapcsolódás is erős és tettekben megmutakozó eredménye nem marad el.

Egyházközségünk, Küküllődombó, 144 éves múltra visszatekintő énekkultúrával rendelkezik. 1842-ben indította el egy lelkes fiatal tanító, Kisgyörgy József. Az elindulás nehéz volt, de az ének szeretete, a közös éneklés szépsége és művelésének vágya összefűzte őket. Az ők kitartásának és énekszeretetének köszönhető, hogy annyi év múltán ma is él ez a testület, mely csaknem másfélszázados múltban és a jelenben is a „jó mag“ szerepét töltötte és tölti be az egyházközség s nem utolsó sorban a családok életében. A szabad estéiket feláldozó nőket és férfiakat nem az anyagiak fogják össze, hanem az a lélek és szellem, mely századok során a családi közösségekben előbb mint érzés, vágy, gondolat, később pedig mint közösségi tudat és szeretet élt s szállt nemzedékről-nemzedékre.

Ahhoz, hogy szolgálattunk teljes legyen szükséges a papné munkája. A megváltozott életkörülmények között ma nem azt várják a papnétól mint régen, de hiábavaló mentegetőzés, ha azt mondjuk, hogy ma nincs szerepe, nem várnak tőle semmit, mert ő is dolgozó s nem ér rá. Ezt jól tudják híveink, de azt is tudják, hogy a szeretethez, a sokszor bomló családi élet gyógyításához elegendő egy jó szó, egy együttérző könnycsepp is. Ha ilyen lelkületű, a gyülekezet tagjait szerető, megértő, együttérző a papné, „a tiszteletes asszony“, akkor mindennapi elfoglaltságai, gondjai ellenére is egészséges kiegészítője a lelkész csa-

ládvédő munkájában. Így lesz egész a lelkeszi szolgálat, az együttműködés nyomán pedig épül és erősödik a család.

A családvédelem fontos része a lelki gondozás. A városok rohamos fejlődése, a falvak elöregedése új feladatok elé állítja a lelkeszt. Kiszélesedik a munkamező, megszorodnak a teendők, a megoldásra váró feladatok, több, odaadóbb munkára van szükség. A módszer és a segédeszközök is változnak. Nincs és nem is lehet egy egységesen kidolgozott és elfogadott módszer, mellyel a kiszélesedett munkamezőn szolgálatunkat végezni tudjuk. De általános elvként és feladatként elfogadhatjuk azt, hogy a kor színvonalán, az apostoli meghagyás szellemében, mint „jó pásztorok“ kell a szolgálatot végezni, alkalmas és alkalmatlan időben egyaránt.

A családvédelem szolgálata szellemi tartalékaink állandó gyarapítását kívánja. Adni csak az tud, akinek van miből. Védni is csak az képes, akinek van hozzá ereje; erőt adni is csak az erős tud. Magunkat kell tehát elsősorban erősíteni, hogy a családvédelem ügyét jól és eredményesen szolgálhassuk, hogy meglegyenek hozzá a szükséges lelki és szellemi eszközeink. Ezek az apostol szerint az igazság, az istenfélelem, a hit, a szeretet, a békességtűrés, a szelídség (1Tim 6,11). Ezekkel lehet és kell küzdeni a testi-lelki bajok ellen, az egészségesek és betegek, a születők és haldoklók, az örvendezők és szenvedők között, minden időben.

A lelkesz szolgálatának meghatározója: változó világunk kérdéseinek tisztánlátása, megértése és megértetése által gondozni és védeni a család életét. A költő ezt a szolgálatot így fejezi ki: „aki megért s megértet, egy népet megéltet“ (Kányádi Sándor). A lelkesz családvédelme, család-szolgálata is ezért van, hogy legyenek a családok ezután is azok a források, ahonnan egészséges életszemléletű, közösségi tudatukban erős, bízó hitű emberek indulnak nap mint nap az élet különböző munkamezőire. Jézus példája és tanítása erőt ad munkánkban, amikor gyengéknek érezzük magunkat a feladatokhoz. „Mert aki akarja tartani az ő életét, elveszti azt. Aki pedig elveszíti az ő életét énértem, megtalálja azt“ (Mt 16,25).

ADORJANI RUDOLF

TEMETÉSI SZOKÁSOK A MAROS-KÜKÜLLŐI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖRBE

A halált és a temetést különös szokások és hiedelmek veszik körül, melyeket részben a félelem, részben az összetartozók egymás iránti tisztelete és szeretete teremtett meg. Szellemi hátterük az, hogy „a halott a másvilágon tovább folytatja életét. Ezért mindenre szüksége